

Doc. dr. sc. Ivana Mamić Sačer
Ivana Sever, univ. spec. oec.

UTJECAJ NACIONALNIH RAČUNOVODSTVENIH REGULATIVA NA FINACIJSKO IZVJEŠTAVANJE

INFLUENCE OF INTERNATIONAL DIFFERENCES ON FINANCIAL REPORTING

SAŽETAK: Današnje sustave financijskog izvještavanja na međunarodnom razini obilježavaju brojne različitosti koje uzrokuju čitav niz problema u razumijevanju financijskih izvještaja sastavljenih u različitim dijelovima svijeta. Upravo se zbog toga neprestano traže načini da se te razlike uklone, što bi donijelo mnogobrojne koristi ne samo korisnicima financijskih izvještaja, nego i ljudima odnosno poduzećima koja ih sastavljaju, i to prije svega u pogledu reduciranja dijela troškova u edukaciji kadrova, kao i ukidanja uobičajene svjetske prakse dvostrukog sastavljanja financijskih izvještaja sukladno različitim regulativama za kompanije koje imaju podružnice u stranim zemljama. Kako bi se mogle ukloniti razlike u financijskom izvještavanju kojih ima mnogo, potrebno ih je identificirati. U radu su razmotrene postojeće razlike u nacionalnim računovodstvenim sustavima i njihov utjecaj na financijsko izvještavanje na globalnoj razini. Također su identificirani instrumenti koji se koriste kako bi se te razlike reducirale sa svrhom što kvalitetnijeg financijskog izvještavanja.

KLJUČNE RIJEČI: financijski izvještaji, harmonizacija, međunarodne razlike, MSFI, standardi financijskog izvještavanja.

JEL klasifikacija: M41.

Summary: Numerous differences characterize today systems of financial reporting on international level and cause many problems at understanding financial statements prepared in different countries in the World. Because of that, relevant organizations continuously search ways to remove this differences what will bring many benefits, not just for users of financial statements, but also for human resources and companies that produce financial statements, especially in reducing costs of education of accountants, as well as in reducing part of costs related to preparing double set of financial statements according to different accounting standards for companies that have subsidiaries in other countries. To remove existing differences in accounting practice around the World it is very important to identify them. This paper considers present differences in national accounting systems and their influence on financial reporting on global level. Moreover, there are identified instruments that are used for removing differences with a purpose of high quality financial reporting.

KEYWORDS: financial statements, harmonization, international differences, standards of financial reporting, IFRS.

---

1. UVOD

Proizvodi računovodstvene profesije, odnosno financijski izvještaji jedne zemlje često se koriste u mnogim drugim zemljama. Kao posljedica toga poželjno je da se nacionalni standardi pojedinih zemalja strukturiraju na način da financijski izvještaji sastavljeni na temelju tih standarda budu razumljivi i usporedivi na međunarodnoj razini. S druge strane, nacionalni standardi odražavaju posebnosti računovodstvene prakse pojedinih zemalja i usmjereni su uglavnom onim poslovnim subjektima koji su pretežito orijentirani na nacionalna tržišta. Upravo zbog toga postoji konstantna tendencija prema uklanjanju postojećih razlika u nacionalnim računovodstvenim standardima, ali i u nacionalnim računovodstvenim regulativama koje su specifične i jedinstvene za svaku zemlju. Svaka zemlja je u neku ruku različita. Te se razlike ponajprije očituju u dominantnim gospodarskim aktivnostima koje se odražavaju na računovodstveni sustav praćenja tipičnih poslovnih događaja neke zemlje. Tako je primjerice, računovodstvena evidencija vrijednosnih papira iznimno važna u zemljama s razvijenim tržištima kapitala, dok se u zemljama koje su prije svega orijentirane na banke kao izvor financiranja, ne pridaje velika pozornost tom tipu poslovnih transakcija u smislu računovodstvene evidencije. Upravo zbog toga proces uklanjanja razlika u sustavima financijskog izvještavanja je vrlo zahtjevan i dugotrajan proces koji je započeo prije mnogo godina i zasigurno će potrajati još jedno duže vrijeme. U procesima ujednačavanja standarda i uklanjanja razlika na međunarodnoj razini uvijek je važno pitanje nacionalnih specifičnosti i potrebe da zemlje takve različitosti zadrže u nacionalnim standardima. Pritisak usmjeren prema međunarodnoj harmonizaciji računovodstvenih standarda prije svega dolazi od strane tijela koja donose računovodstvenu regulativu, te od strane onih koji pripremaju i koriste financijske izvještaje. Tu se ponajprije ističe Odbor za međunarodne računovodstvene standarde, Odbor za standarde financijskog izvještavanja, kao i Europska unija koja ima dominantnu ulogu u procesima harmonizacije financijskog izvještavanja na teritoriju zemalja članica. U svrhu uklanjanja razlika u financijskom izvještavanju i računovodstvenoj regulativi koriste se brojni instrumenti koji će biti istraženi u radu.

2. ZNAČAJ FINANIJSKOG IZVJEŠTAVANJA NA MEĐUNARODNOJ RAZINI

Postoje mnogi problemi uzrokovani razlikama u financijskim izvještajima koji proizlaze iz neusklađenosti računovodstvenih standarda na globalnoj razini. Pojedine zemlje propisuju obveznu primjenu nacionalnih standarda za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja, dok druge propisuju obveznu primjenu Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MSFI) ili pak Američkih općeprihvaćenih računovodstvenih načela (US GAAP). Upravo zbog toga javlja se problem neusporedivosti financijskih izvještaja sastavljenih u različitim dijelovima svijeta. Najvažniji problemi uzrokovani razlikama u ra-

čunovodstvenim sustavima očituju se u sastavljanju konsolidiranih financijskih izvještaja, otežanom pristupu stranim tržištima kapitala, neusporedivosti financijskih izvještaja, te u nedostatku visokokvalitetnih računovodstvenih informacija. Razlike u računovodstvenoj praksi različitih zemalja mogu uzrokovati velike probleme nekim korisnicima financijskih izvještaja, kao što su međunarodne kompanije koje sastavljaju konsolidirane financijske izvještaje. Postoje kompanije koje imaju preko 50 podružnica po cijelom svijetu, a svaka podružnica sastavlja financijske izvještaje u skladu s računovodstvenom regulativom zemlje u kojoj posluje /5. str. 35./ Računovodstvena regulativa svake zemlje uglavnom propisuje standarde koje poslovni subjekti moraju primjenjivati prilikom sastavljanja financijskih izvještaja, te zahtijeva da računovodstvene pozicije budu iskazane u nacionalnoj valuti. Računovođe takvih poslovnih subjekata moraju sastavljati dva usporedna seta financijskih izvještaja, jedan set sukladno propisanim nacionalnim standardima i drugi set u skladu sa standardima koje propisuje zemlja u kojoj se nalazi sjedište poslovnog subjekta. To uzrokuje velike troškove i veliko znanje računovodstvenih kadrova. Naime, oni moraju dobro poznavati dva različita seta računovodstvenih standarda. Ukoliko poduzeće želi pribaviti novčana sredstva na stranom tržištu na način da plasira svoje dionice na stranu burzu, također mora pripremiti financijske izvještaje usklađene s računovodstvenim standardima zemlje u kojoj namjerava pribaviti kapital. Problem neusklađenosti računovodstvenih standarda očituje se u razumijevanju i analizi financijskih izvještaja sastavljenih temeljem različitih standarda, što korisnicima često predstavlja velik problem. Nemogućnost usporedbe financijskih izvještaja također ima utjecaja na poslovne subjekte koji donose odluke o pripajanju subjekata iz drugih zemalja. Primjer tome je iskustvo ulagača u poduzeća istočnoeuropskih zemalja nakon pada Berlinskog zida 1989. godine. Naime, koncept dobiti i računovodstvenog tretmana imovine u bivšim komunističkim zemljama bio je znatno različit od računovodstvene prakse koja se koristila u zapadnoeuropskim zemljama. Sukladno tome, financijski izvještaji poslovnih subjekata iz bivših komunističkih zemalja bili su gotovo beskorisni stranim ulagačima za otkrivanje poduzeća u koje bi bilo isplativo i poželjno uložiti kapital. Zbog toga su se financijski izvještaji morali ponovno sastaviti na temelju standarda koji se koriste u zapadnoeuropskim zemljama. Uzroci tako velikih razlika u financijskom izvještavanju tadašnjih komunističkih zemalja i kapitalističkih zemalja nalaze se u samoj svrsi financijskog izvještavanja tih dvaju sustava. Naime, u tadašnjim komunističkim zemljama financijski izvještaji nisu bili sastavljeni za informacijske potrebe investitora i kreditora, već su služili za pružanje informacija državnim tijelima o tome je li izvršen centralni ekonomski plan države.

Jedan od problema jest i nedostatak kvalitetnih računovodstvenih informacija. Uzrok tome su financijski izvještaji sastavljeni na temelju loših nacionalnih računovodstvenih standarda. Smatra se da je jedan od najvažnijih faktora koji je dao doprinos produbljivanju financijske krize u Istočnoj Aziji 1997. godine, između ostaloga, bila nedovoljna transparentnost kvalitetnih računovodstvenih informacija. Strani investitori nisu bili u mogućnosti procijeniti rizik zbog toga što financijski izvještaji nisu prikazivali dostatne informacije:

1. stvarna visina dugova bila je prikrivena u neobjavljenim transakcijama s povezanim poduzećima,
2. visoka razina izloženosti riziku promjene tečaja strane valute nije bila evidentirana,
3. informacije koje govore o ulaganjima u visokorizičnu imovinu nisu bile dostupne javnosti,

4. obveze koje se odnose na garancije za kredite u stranoj valuti, nisu bile objavljene /5. str 37./.

Zbog problema koje uzrokuju razlike u računovodstvenim sustavima, u posljednjih nekoliko desetljeća, relevantne računovodstvene organizacije, kao što su Međunarodni odbor za računovodstvene standarde (IASB – International Accounting Standards Board) koji oblikuje i donosi Međunarodne standarde financijskog izvještavanja i Odbor za standarde financijskog izvještavanja (FASB – Financial Accounting Standards Board) u SAD-u, koji oblikuje i donosi Američka općeprihvaćena računovodstvena načela, ulažu velike napore u reduciranje tih razlika. Radi se o procesu harmonizacije računovodstvenih standarda čiji je glavni cilj oblikovanje standarda čija primjena bi rezultirala usporedivim financijskim izvještajima na globalnoj razini. To bi dovelo do značajne redukcije troškova koji nastaju vezano uz sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja temeljem više setova računovodstvenih standarda, a umanjili bi se i troškovi edukacije računovodstvenih kadrova.

3. NAJZNAČAJNIJE RAZLIKE U FINACIJSKOM IZVJEŠTAVANJU

U okviru ovog rada bit će razmotreni osnovni oblici razlika koje se javljaju u računovodstvenim sustavima različitih zemalja. U svrhu što kvalitetnijeg razmatranja postojećih računovodstvenih razlika u različitim računovodstvenim sustavima, u radu će se koristiti relevantna literatura vezana uz izučavanje razlika u računovodstvenim sustavima na međunarodnoj razini /1., 3., 5., 11., 16./.

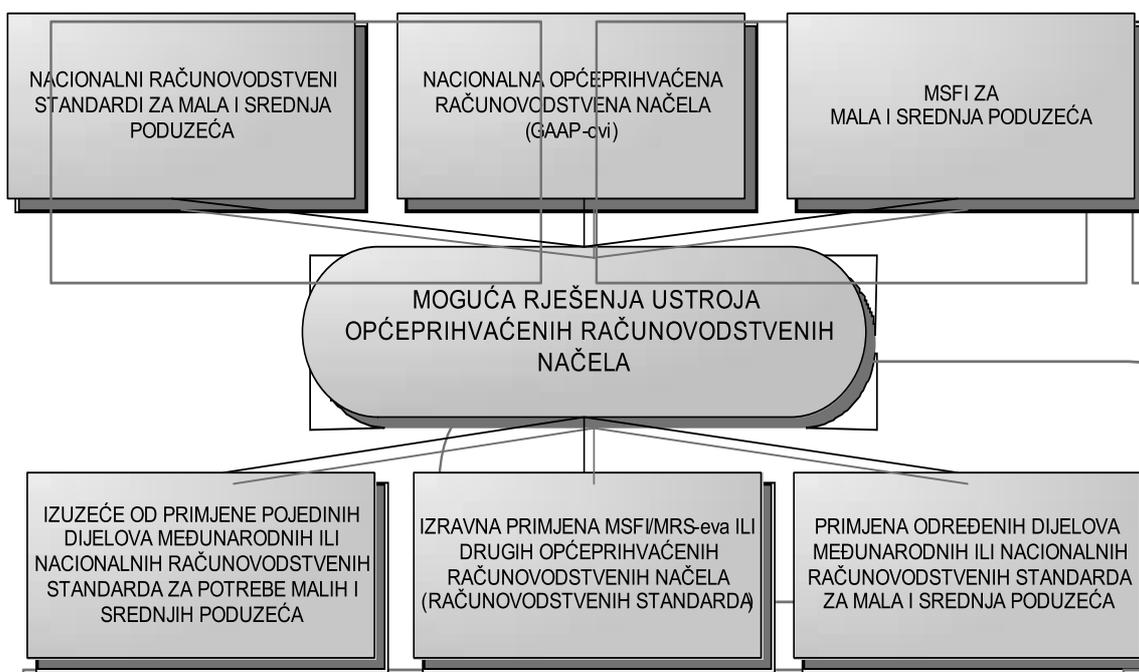
Računovodstvene razlike mogu se klasificirati u sljedeće kategorije:

1. razlike u normativnom okviru koji uređuje financijsko izvještavanje,
2. razlike u financijskim izvještajima uključenima u godišnje izvješće,
3. razlike u obliku i sadržaju financijskih izvještaja,
4. razlike u opsegu podataka objavljenih u financijskim izvještajima,
5. razlike u terminologiji,
6. razlike u priznavanju i mjerenju pozicija financijskih izvještaja,
7. ostale značajne razlike u financijskom izvještavanju /prilagođeno prema: 5. str. 46./.

3.1. Razlike u normativnom okviru koji uređuje financijsko izvještavanje

Računovodstvena problematika i pitanje pozicioniranja temeljnih načela i računovodstvenih politika može se razlikovati po pojedinim zemljama (slika 1.). Neke zemlje računovodstvena pitanja za mala i srednja poduzeća rješavaju kroz vlastite nacionalne standarde namijenjene upravo takvim poduzećima (Velika Britanija, Republika Hrvatska, Slovenija, Kina, Hong Kong...). Druge takva pitanja rješavaju kroz primjenu nacionalnih općeprihvaćenih računovodstvenih načela koja su uobičajeno sastavni dio nacionalnog Zakona o računovodstvu, Zakona o trgovačkim društvima ili sličnih zakonskih propisa. Iako je u Republici Hrvatskoj krovni akt koji uređuje računovodstvenu problematiku zapravo Zakon

o računovodstvu, u mnogim zemljama tu ulogu preuzima Zakon o trgovačkim društvima, kao što je to slučaj u Velikoj Britaniji ili primjerice, Njemačkoj. Ovi akti su značajni ne samo po pitanju uređenja obveze vođenja računovodstva i definiranja financijskih izvještaja koje poslovni subjekti trebaju sastavljati već i po pitanju jesu li u njima sadržana i temeljna računovodstvena načela i politike ili su takva pravila sadržana u nacionalnim ili međunarodnim računovodstvenim standardima. Tako su primjerice, u slovačkom Zakonu i Pravilniku o računovodstvu sadržana i temeljna pravila priznavanja i mjerenja pojedinih kategorija, a sve zbog toga što Slovačka nije razvila svoje nacionalne standarde. Slična je situacija u Njemačkoj gdje su u okviru njemačkog Zakona o trgovačkim društvima (njem. Handelsgesetzbuch) prezentirana općeprihvaćena računovodstvena načela. No, pored toga Njemački računovodstveni standardi namijenjeni su poduzećima koji sastavljaju konsolidirane financijske izvještaje, a koji nisu obvezni pridržavati se MSFI/MRS-eva. No, postoje i zemlje koje zapravo i nemaju mogućnost izbora jer se MSFI obvezuju za primjenu na sva poduzeća neovisno o njihovoj veličini. Konačno, postoje i druga rješenja kroz kombinaciju općeprihvaćenih načela i računovodstvenih standarda.

Izvor: /22. str. 165./.

Slika 1. Moguća rješenja ustroja općeprihvaćenih računovodstvenih načela

3.2. Razlike u financijskim izvještajima uključenima u godišnje izvješće

Svaka zemlja kroz pravnu regulativu od svojih poduzeća zahtijeva obveznu objavu određenog broja i vrsta financijskih izvještaja. Financijski izvještaji čija se javna objava zahtijeva u većini zemalja u svijetu su bilanca i račun dobiti i gubitka, dok objavljivanje ostalih financijskih izvještaja varira od zemlje do zemlje. Sastavljanje izvještaja o novčanom toku u nekim zemljama nije obvezno. No, s druge strane, primjerice, financijski izvještaji koje američka poduzeća obvezno moraju javno objaviti su bilanca, račun dobiti i gubitka, te iz-

vještaj o novčanom toku. U prilogu također moraju biti javno objavljene informacije vezane uz zadržanu dobit i akumuliranu sveobuhvatnu dobit. Mnoga američka poduzeća objavljuju ove informacije u zasebnom financijskom izvještaju koji se naziva Izvještaj o dioničarskom kapitalu. U Meksiku i Brazilu se tako zahtijeva javno objavljivanje financijskog izvještaja koji se naziva Izvještaj o promjenama u financijskom položaju umjesto Izvještaja o novčanom toku /5. str. 47./. Neka njemačka poduzeća koja u strukturi aktive imaju značajan udio dugotrajne imovine sastavljaju izvještaj o promjenama u dugotrajnoj imovini kao jedan od primarnih financijskih izvještaja. Ovaj izvještaj daje detaljne informacije o godišnjim promjenama povijesnog troška dugotrajne nematerijalne, materijalne i financijske imovine.

3.3. Razlike u obliku i sadržaju financijskih izvještaja

Američki poslovni subjekti sastavljaju bilancu po načelu opadajuće likvidnosti. To načelo za sastavljanje bilance također koriste Kanada, Meksiko i Japan /5. str. 47./. Za razliku od američkih poduzeća, ona britanska kao i većina europskih poduzeća za sastavljanje bilance koriste načelo rastuće likvidnosti. U računu dobiti i gubitka američkih poduzeća zasebno se iskazuju prihodi od prodaje proizvoda i troškovi prodanih proizvoda, te se utvrđuje bruto marža kao razlika te dvije veličine. Troškovi prodanih proizvoda uključuju troškove proizvodnje proizvoda prodanih u tijeku obračunskog razdoblja odnosno godine. Troškovi uprave i prodaje oduzimaju se od bruto marže (doprinosa pokriću fiksnih troškova) kako bi se dobila operativna dobit (dobit iz poslovnih aktivnosti). Dakle, američka poduzeća za sastavljanje računa dobiti i gubitka koriste funkcionalnu metodu (U SAD-u se koristi termin operativna forma računa dobiti i gubitka). Za razliku od *operativne forme* računa dobiti i gubitka koja se koristi u SAD-u, u većini europskih zemalja koristi se malo drugačija forma, tzv. *rashodovna forma*. U ovim zemljama umjesto iskazivanja troškova prodanih proizvoda kao jedne stavke, pojedinačno se iskazuju zasebne stavke troškova. To znači da većina zemalja u Europi za sastavljanje računa dobiti i gubitka koristi metodu razvrstavanja troškova po prirodnim vrstama (u SAD-u se koristi termin rashodovna forma računa dobiti i gubitka). Neovisno o tome koristi li se jedna ili druga forma računa dobiti i gubitka, konačan rezultat, odnosno financijski rezultat mora biti jednak.

3.4. Razlike u opsegu podataka objavljenih u financijskim izvještajima

U različitim zemljama postoje brojne razlike u obujmu i vrsti informacija koje se objavljuju u financijskim izvještajima. Poduzeća u svojim financijskim izvještajima objavljuju one informacije koje od njih zahtijeva zakonodavno tijelo ili neki drugi regulator. Međutim, mnoga poduzeća u svijetu svojevolarno objavljuju dodatne računovodstvene informacije kako bi lakše prikupila sredstva na međunarodnom tržištu kapitala. Individualni financijski izvještaji američkih poduzeća pružaju ograničeni opseg informacija, no detaljnija pojašnjenja pozicija financijskih izvještaja nalaze se u bilješkama uz financijske izvještaje. Što se tiče opsega podataka objavljenih u financijskim izvještajima poduzeća sa sjedištem u SAD-u može se doći do kontradiktornih podataka, što znači da neka poduzeća imaju analitički prikazane neke pozicije financijskih izvještaja, dok druga iste podatke prikazuju na višoj, sintetičkoj razini. Iako su važni detalji prikazani u računu dobiti i gubitka, dodatne

informacije dane su u bilješkama uz financijske izvještaje, posebice one koje se odnose na pozicije koje su u računu dobiti i gubitka klasificirane kao ostale. Smatra se da su informacije koje se objavljuju u financijskim izvještajima kompanija sa sjedištem u SAD-u među najopsežnijima u svijetu. Kao dio sustava dvostrukog (two-tiered) financijskog izvještavanja koji se razvio u Europi, javna trgovačka društva u Europskoj uniji kao i velika ne-europska poduzeća, koriste MSFI-e, koji općenito zahtijevaju širu objavu informacija od nacionalnih standarda. Postoji mnogo razlika koje se mogu nalaziti u objavama računovodstvenih informacija različitih poslovnih subjekata. Primjerice, neka poduzeća u svojim izvještajima objavljuju, između ostaloga, podatke o broju i spolu zaposlenika i njihovoj ukupnoj plaći. Poslovni subjekti u Brazilu objavljuju takozvanu socijalnu bilancu u kojoj se nalaze podaci o investiranju kompanije u ljudske resurse, okoliš i socijalne projekte.

3.5. Razlike u terminologiji

U kontekstu razumijevanja financijskih izvještaja na međunarodnoj razini, vrlo je važno pitanje poznavanja jezika izvještavanja u sklopu kojeg je važno dobro poznavati jezik na kojem su financijski izvještaji sastavljeni. Danas se sa sigurnošću može reći da se engleski jezik gotovo nametnuo kao imperativ u poslovnom svijetu, no unatoč tome postoje i određene razlike između primjerice, britanskog i američkog engleskog jezika. Mnogi poslovni subjekti čije se sjedište nalazi u ne-engleskom govornom području, prevode svoje financijske izvještaje na engleski jezik kako bi ih razumjeli korisnici engleskog govornog područja, ali i oni koji ne pripadaju tom govornom području, ali se služe engleskim jezikom. Međutim, i u ovakvim slučajevima postoje određene terminološke razlike. Takvi poslovni subjekti biraju britanski ili američki format i terminologiju za „prijevod” financijskih izvještaja na engleski jezik. U tablici 1. prikazani su termini istih računovodstvenih kategorija koji se koriste u Velikoj Britaniji, SAD-u, te oni koje koristi Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (IASB – International Accounting Standards Board).

Tablica 1. Neki primjeri prijevoda računovodstvenih termina u Velikoj Britaniji, SAD-u i prema IASB-u

HRVATSKA	VELIKA BRITANIJA	SAD	IASB
Zalihe	Stock	Inventory	Inventory
Dionice	Shares	Stock	Shares
Trezorske dionice	Own shares	Treasury stock	Treasury shares
Potraživanja	Debtors	Receivables	Receivables
Dobavljači	Creditors	Payables	Payables
Financijski najam	Finance lease	Capital lease	Finance lease
Prihod	Revenue	Sales (or revenue)	Sales (or revenue)
Stjecanje	Acqisition	Purchase	Acqisition
Pripajanje	Merger	Pooling of interests	Uniting of interests
Dugotrajna imovina	Fixed assets	Non-current assets	Non-current assets
Račun dobiti i gubitka	Profit and loss account	Income statement	Income statement

Izvor: Prilagođeno prema: /1., str. 19./.

Postoje slučajevi kada se u financijskim izvještajima prevedenim na engleski jezik pojave termini koji su nepoznati američkom i britanskom računovodstvu, a odraz su ekonomskih, pravnih i računovodstvenih specifičnosti pojedinih zemalja.

3.6. Razlike u priznavanju i mjerenju pozicija financijskih izvještaja

Najznačajnije međunarodne razlike koje postoje u financijskom izvještavanju su one povezane s priznavanjem i mjerenjem imovine, obveza, prihoda i rashoda. Ostale razlike, koje su uglavnom formalne prirode lakše je nadvladati. Priznavanje se odnosi na definiranje kriterija koje imovina (ali i ostali elementi financijskih izvještaja) mora zadovoljiti da bi bila predmetom knjigovodstvene evidencije, odnosno da bi mogla biti prikazana u bilanci. Mjerenje se odnosi na određivanje iznosa po kojem će neka imovina biti iskazana u financijskim izvještajima. Računovodstveni standardi su ti koji određuju hoće li neka imovina biti iskazana u bilanci ili ne. Možda najvažnije razlike koje postoje u priznavanju i mjerenju imovine su one koje se odnose na nekretnine, postrojenja i opremu. Ovi oblici imovine mogu se mjeriti u bilanci po jednoj od tri veličine:

1. po povijesnom trošku,
2. po povijesnom trošku korigiranom za promjene u kupovnoj moći valute (po revaloriziranoj vrijednosti),
3. po fer vrijednosti.

Prikazane razlike u ovom poglavlju temelje se na nacionalnim regulativama pojedinih zemalja te drugih relevantnih izvora /17., 3., 9., 6./ Razlike u priznavanju i mjerenju elemenata financijskih izvještaja mogu proizlaziti s različitih osnova. Tako se primjerice, priznavanje pojedinih kategorija u nekim nacionalnim regulativama pretežito temelji na fer vrijednosti, kao što je to slučaj Velike Britanije. Za razliku od ove države, povijesni trošak prevladava u tzv. US GAAP-ovima. Neke zemlje dozvoljavaju revalorizirani trošak a neke, poput SAD-a ili Kine, ne. Nadalje, i dok se u pravilu koriste isti termini, u nekim slučajevima, isti termini nisu jednako definirani. Tako npr. tržišna vrijednost kod zaliha u SAD-u znači trošak zamjene, a u Velikoj Britaniji neto prodajnu vrijednost koja se može realizirati. Razmatra li se politika priznavanja *izdataka za istraživanje i razvoj* kod pojedinih zemalja, može se uočiti kako se kod nekih zemalja ovi izdaci u potpunosti priznaju kao rashod razdoblja (npr. Japan, Njemačka), dok se u drugim slučajevima dozvoljava mogućnost kapitalizacije izdataka za razvoj, i to kod npr. Velike Britanije (MSFI/MRS) i Slovenije; odnosno kod US GAAP-ova (dozvoljeno samo za izdatke za softver) ili Slovačke (dozvoljeno za izdatke za razvoj i softver). Slična je situacija s *osnivačkim izdacima* koji prema MSFI/MRS-evima ili prema osnovnom postupku priznavanja hrvatskih standarda financijskog izvještavanja jesu rashod razdoblja, ali se npr. prema nacionalnim regulativama Italije, Španjolske ili Francuske ovi izdaci mogu kapitalizirati. Isto tako, *goodwill* se u pravilu priznaje kao imovina, no u slučaju Švicarske goodwill se neće moći kapitalizirati već će biti rashod razdoblja. Također, postoje i razlike po pitanju naknadnog tretmana goodwilla. Tako se kod nekih regulativa goodwill naknadno testira na umanjenje (kao što je to slučaj US GAAP, MSFI/MRS ili Slovenije) dok se kod nacionalnih regulativa Slovačke, Njemačke, Hrvatske ili npr. Velike Britanije još uvijek provodi obračun amortizacije. Razlike na području *zaliha* posebno su zanimljive u kontekstu metoda njihova obračuna. Općepoznate metode na ovom području jesu metoda FIFO, LIFO i metoda prosječnog ponderiranog troška, te druge metode. I dok se izmijenjenim MSFI/MRS-evima zabranila metoda LIFO, u regulativama SAD-a, Francuske i Japana ova je metoda ipak dopuštena. Ulaganja u nekretnine prema britanskim načelima vode se po otvorenoj tržišnoj vrijednosti, a promjene u vrijednosti prikazuju se kroz revalorizacijske rezerve za ova ulaganja. MSFI/MRS-evi nalažu da,

ukoliko se ova ulaganja vode po fer vrijednosti, promjene treba prikazati kroz račun dobiti i gubitka, a ako se ova ulaganja iskazuju po trošku nabave tada se promjene prikazuju kroz revalorizacijske rezerve. Kada je riječ o *obračunu amortizacije* tada razlike mogu proizlaziti iz propisanih odnosno dozvoljenih osnovica, sustava i metoda za obračun amortizacije, te korištenog vijeka upotrebe. Prema MSFI/MRS-evima dozvoljene su linearna metoda, metoda opadajućeg salda i metoda jedinice proizvoda. U mnogim zemljama upravo linearna metoda jest metoda koja se najčešće i koristi. Unatoč tome, ubrzana amortizacija značajna je za zemlje, kao što su: Francuska, Japan ili Švicarska. Sukladno MSFI/MRS-evima, kao i HSFI-ima, *financijski najam* se može kapitalizirati. Međutim, to nije slučaj kod njemačkih općeprihvaćenih načela gdje se ova vrsta najma uglavnom ne kapitalizira. Slična je situacija u Francuskoj, Italiji ili Japanu.

3.7. Ostale značajne razlike u financijskom izvještavanju

Osim, dosad navedenih razlika u financijskom izvještavanju na međunarodnoj razini, postoje i brojne druge razlike koje mogu proizlaziti iz različitih osnova: računovodstveni standardi, računovodstvena načela, rokovi čuvanja izvještaja, uobičajena računovodstvena praksa, pravila tržišta kapitala, dostupnost izvještaja (objavljivanje, predavanje nadležnim nacionalnim tijelima, i sl.), učestalost izvještavanja (kvartalno, polugodišnje, godišnje, itd.), porezni propisi i različite valute.

Računovodstvena načela i standardi, te zakonski propisi jesu jedni od najznačajnijih čimbenika koji utječu na financijsko izvještavanje. Međutim, pored toga postoji i čitav niz drugih čimbenika o kojima je potrebno voditi računa. Nacionalna računovodstvena regulativa vrlo često je rezultat međunarodnog okruženja (npr. MSFI/MRS, direktive EU), ali svakako i specifičnosti pojedine zemlje koja se očituje kroz *uobičajenu računovodstvenu praksu*. S obzirom da državni proračun svake zemlje ovisi o *poreznim propisima*, upravo ovi propisi će se vrlo teško moći harmonizirati u potpunosti. To potvrđuju različite stope poreza na dohodak, poreza na dodanu vrijednost, poreza na dobit i drugih poreza po pojedinim zemljama. Također, porezni propisi značajno utječu i na računovodstvenu evidenciju, a time i na financijske izvještaje. Tako npr., iako je u većini zemalja računovodstvena dobit različita od porezne osnovice u nekima se računovodstveni i porezni propisi uglavnom objedinjuju, kao što je to slučaj u Njemačkoj.

Mnoge zemlje *glavni izvor financiranja poslovnih subjekata* imaju u obliku kredita, pri čemu su banke značajan izvor financiranja. U drugim zemljama država ima glavnu ulogu u prikupljanju sredstava za poslovne subjekte. Uz to, postoje i one države u kojima je tržište vrijednosnih papira izrazito razvijeno pa samim time ono predstavlja važan čimbenik u određivanju pravila financijskog izvještavanja. U tom kontekstu, *pravila različitih tržišta kapitala* jednim dijelom jesu ujednačena (primjerice, europska tržišta kapitala harmonizirana su Uredbom Europskog parlamenta i vijeća 1606/2002.), no ipak postoje odrednice specifične za svako tržište zasebno. Tako se mogu razlikovati i sadržaj i učestalost sastavljanja i prezentiranja financijskih izvještaja. Isto tako, *dostupnost izvještaja* različita je od zemlje do zemlje. Obveza javnog objavljivanja financijskih izvještaja, uglavnom, u svim zemljama, se odnosi na ona poduzeća koja kotiraju na tržištima kapitala. Ipak, postoje stanovite razlike između pojedinih zemalja koje se odnose na obvezu prezentiranja ovih

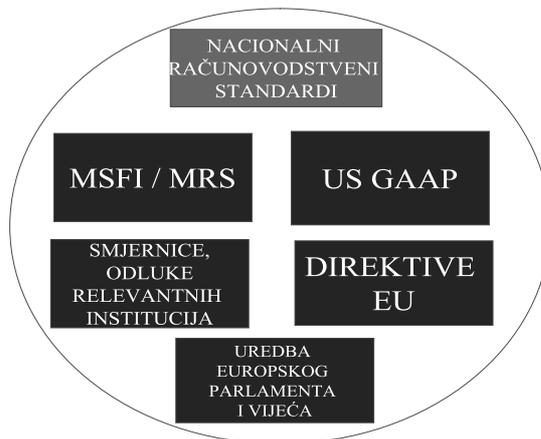
izvještaja na internetu kao javnoj i svima dostupnoj mreži. Isto tako, u nekim zemljama se za dobivanje uvida u financijske izvještaje pojedinih poduzeća plaća određena naknada, dok u drugima to nije slučaj. *Učestalost izvještavanja* (mjesečno, kvartalno, polugodišnje ili godišnje) i *rokovi čuvanja izvještaja* samo su još neki čimbenici koji se razlikuju od zemlje do zemlje. Konačno, no ne i manje važno, jest pitanje *različitih valuta* i potrebe za konverzijom stranih valuta u nacionalnu.

4. HARMONIZACIJA FINACIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

4.1. Instrumenti harmonizacije financijskog izvještavanja

„*Harmonizacija* je proces povećanja usporedivosti proizvoda računovodstvene profesije odnosno financijskih izvještaja, na način da se uspostavljaju ograničenja u smislu stupnja varijacije /16. str. 75./.” Harmonija jest stanje u kojem je uspostavljena kompatibilnost. Proces harmonizacije dugotrajan je proces koji je započeo u prošlosti, traje danas, a zasigurno će se nastaviti i u budućnosti. Radi se o vrlo kompleksnom procesu koji često nailazi na različite prepreke političke i tehničke prirode. Riječ „harmonizacija” različiti autori tumače na različite načine. Neki autori smatraju da su riječi „harmonizacija” i „standardizacija” istoznačnice. Međutim, radi se o dva bitno različita pojma. Harmonizacija dozvoljava da različite zemlje koriste različite računovodstvene standarde za pripremanje financijskih izvještaja sve dok ti standardi nisu kontradiktorni. Primjerice, u sklopu programa harmonizacije računovodstvene regulative u Europskoj uniji, dozvoljeno je da različite zemlje primjenjuju različite metode mjerenja imovine sve dok u bilješkama uz financijske izvještaje objavljuju dodatne informacije koje upućuju na to koju metodu mjerenja imovine poduzeće koristi. *Standardizacija*, za razliku od harmonizacije implicira rad sukladno točno određenom, rigidnom i ograničenom skupu pravila, odnosno podrazumijeva eliminaciju alternativa u računovodstvenim standardima, dok harmonizacija označava proces smanjenja broja alternativa kako bi se osigurao visok stupanj fleksibilnosti u računovodstvenoj praksi /prilagođeno prema: 5., str. 70./ „Harmonizacija” je riječ koja je usko povezana s međunarodnim zakonodavstvom koje potječe iz Europske unije, dok je riječ „standardizacija” često povezana s Odborom za međunarodne računovodstvene standarde (IASB-om) /16. str 75./ Također je važno razlikovati harmonizaciju odredbi (*de iure*) od harmonizacije računovodstvene prakse (*de facto*). Harmonizacija računovodstvene prakse (*de facto*) mnogo je važnija od formalne harmonizacije standarda (*de iure*). Upravo zbog toga, najvažniji cilj međunarodne harmonizacije jest harmonizacija računovodstvene prakse. Formalna harmonizacija računovodstvenih standarda ne mora nužno dovesti do harmonizacije računovodstvene prakse razvijene u različitim poduzećima. Mnogi faktori, kao što su: razlike u kvaliteti revizije, kulturi, pravnom i političkom sustavu mogu dovesti do neusporedivih financijskih izvještaja unatoč tome što su ti izvještaji sastavljeni temeljem sličnih računovodstvenih standarda. Kao što je već istaknuto, moguće je postignuti *de iure* harmonizaciju bez *de facto* harmonizacije u slučaju kada se poduzeća ne pridržavaju standarda u potpunosti. Suprotno tome, *de facto* harmonizacija može biti postignuta neovisno o postizanju *de iure* harmonizacije u slučaju kad tržište na neki način natjera poduzeća, primjerice u Švicarskoj i Japanu, da sastavljaju i prezentiraju financijske izvještaje na engleskom jeziku u skladu sa standardima koje objavljuje IASB /16., str. 75./

Harmonizacijom računovodstva provodi se ujednačavanje „pravila igre” i nastoji se povećati usporedivost računovodstvene prakse različitih zemalja određivanjem stupnja i sadržaja njihove istovjetnosti. Općenito gledajući, ujednačena pravila financijskog izvještavanja doprinose širenju na druga tržišta kapitala, rada i resursa, te prikupljanju stranih izvora financiranja. Instrumenti harmonizacije računovodstva i financijskog izvještavanja jesu ponajprije standardi, no nisu i jedini (slika 2.).

Izvor: /22., str. 161./.

Slika 2. Instrumenti harmonizacije financijskog izvještavanja

Naime, općepoznate računovodstvene direktive Europske unije imaju za svrhu ujednačiti pravila izvještavanja na razini godišnjih financijskih izvještaja (IV. direktiva EU) isto kao i na razini konsolidiranih financijskih izvještaja (VII. direktiva EU). Tako se u okviru IV. direktive, između ostaloga, navodi da je temeljna svrha direktive zaštita investitora. Ova zadaća ne provodi se putem definiranja računovodstvenih standarda koji će biti obvezni za primjenu svih zemalja članica Europske unije već kroz određivanje općih pravila kojima će se uskladiti najznačajnija područja računovodstva. No, unatoč svom nastojanju, direktive EU nisu postigle željenu razinu komparabilnosti i transparentnosti pa je donesena Uredba Europskog parlamenta i vijeća 1606/2002., kojom se svi subjekti koji kotiraju na financijskom tržištu EU prilikom sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja obvezuju na primjenu Međunarodnih računovodstvenih standarda. Pored direktiva EU, veliku ulogu u harmonizaciji financijskog izvještavanja imaju razne smjernice i odluke relevantnih institucija poput Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD – *Organization for Economic Cooperation and Development*), Svjetske banke, pojedinih tržišta kapitala, i sl. Ove institucije vrlo često zahtijevaju određene informacije ili imaju utjecaj na izbor pojedinih računovodstvenih standarda. Najsnažniji instrument harmonizacije jest svakako standardizacija računovodstva. No, isto tako, ovaj instrument svakako predstavlja i nametanje određenih pravila. Kada je riječ o računovodstvenim standardima tada nacionalni računovodstveni standardi predstavljaju primarnu razinu standardizacije. Primarna razina standardizacije odnosi se na nacionalnu regulativu. Postoje mnoge zemlje koje imaju svoje nacionalne računovodstvene standarde, ali uz njih postoje i one druge koje takve nacionalne standarde nemaju. Ipak, njihova općeprihvaćena računovodstvena načela određena su kroz neke od nacionalnih zakonskih akata poput Zakona o računovodstvu, Zakona o trgovačkim društvima, i sl. Primarna razina standardizacije utječe na postizanje komparabilnosti financijskih izvještaja na nacionalnoj razini. Sekundarna razina standar-

dizacije mnogo je zanimljivija za potrebe analize financijskih izvještaja jer se njima postavljaju opća, tj. zajednička računovodstvena načela, neovisno o zemljopisnim područjima, čime se postiže lakša provedba analize financijskih izvještaja različitih zemalja. Najnižu razinu sekundarne razine standardizacije čine nacionalni računovodstveni standardi. Ovdje je riječ o onim složenim gospodarskim subjektima koji imaju svoje podružnice u drugim zemljama. Samim time, takva poduzeća će za potrebe ispunjavanja lokalnih, tj. nacionalnih informacijskih zahtjeva, koristiti nacionalne računovodstvene standarde ili općeprihvaćena računovodstvena načela zemlje u kojoj su i smješteni. Kada je riječ o zemljama članicama Europske unije tada se i ovi problemi rješavaju dozvoljavanjem korištenja MSFI/MRS-eva i za potrebe pojedinačnih financijskih izvještaja podružnice. No, to nije slučaj kod svih zemalja. Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI/MRS) ipak predstavljaju značajniji doprinos harmonizaciji financijskog izvještavanja. Ponajprije zbog toga što su ovi standardi, moglo bi se reći, standardi koje koristi najveći broj zemalja /20./. Većina zemalja je ove standarde obvezala za potrebe sastavljanja financijskih izvještaja onih poduzeća koji su sudionici tržišta vrijednosnih papira, pa samim time zadovoljavaju informativne potrebe investitora. Od kada je 2009. godine IASB izdao MSFI-e za mala i srednja poduzeća, postavlja se pitanje hoće li Europska unija zahtijevati njihovu primjenu za sve zemlje članice, što bi zapravo dovelo do harmonizacije sustava financijskog izvještavanja i na razini malih i srednjih poduzeća. U tom kontekstu, MSFI-i za mala i srednja poduzeća imaju potencijala da u budućnosti budu važan instrument harmonizacije financijskog izvještavanja. Za sada je to neizvjesno budući da su se neke zemlje članice izjasnile da u bližoj budućnosti ne žele usvojiti navedene standarde, te smatraju da su za njih prikladnija postojeća nacionalna računovodstvena rješenja. Drugi po redu standardi s najširoom primjenom na svjetskoj razini jesu svakako "US GAAP-ovi", tj. Općeprihvaćena računovodstvena načela Sjedinjenih Američkih Država (ova načela, između ostaloga, sadrže i računovodstvene standarde). Doprinos ovih standarda jest također osiguravanje komparabilnosti financijskih izvještaja za one zemlje koje ih primjenjuju.

U posljednje vrijeme, usporedno s procesom ekonomske globalizacije i harmonizacije računovodstva i financijskog izvještavanja provode se i procesi konvergencije, tj. usklađivanja računovodstvenih standarda. Takvi procesi događaju se kako na pojedinim zemljopisnim područjima (npr. usklađivanje računovodstvenih regulativa Kine i Hong Konga), tako i na razini najznačajnijih računovodstvenih regulativa, a to su MSFI/MRS-evi i US GAAP-ovi. Potreba za usklađivanjem MSFI/MRS-eva i US GAAP-ova posljedica je širenja svjetskih tržišta kapitala. Tako se primjerice, određeno poduzeće za potrebe sastavljanja svojih pojedinačnih financijskih izvještaja koristi nacionalnim regulativama i nacionalnim računovodstvenim standardima. S druge strane, ukoliko financijski izvještaji tog poduzeća predstavljaju dio konsolidiranih financijskih izvještaja grupe kojoj pripada može se dogoditi da to isto poduzeće sukladno regulativama matice treba sastavljati svoje izvještaje u skladu s MSFI/MRS-evima. No, ukoliko takva korporacija izlazi na, primjerice, američka tržišta kapitala, tada se sukladno regulativama američke Komisije za vrijednosne papire (SEC – Securities and Exchange Commission) njihovi izvještaji trebaju sastavljati u skladu s američkim standardima, odnosno trebaju se neto dobit i kapital uskladiti s US GAAP-ovima. Da bi se potreba za dvostrukim, a u nekim slučajevima i trostrukim, pa čak i u nekim slučajevima četverostrukim vođenjem računovodstvenih standarda uistinu izbjegla, Međunarodni odbor za računovodstvene standarde (IASB – International Accounting Standards Board) i Odbor za standarde financijskog računovodstva (FASB – Financial Accounting

Standards Board) su 2002. godine sklopili Norwalški sporazum o približavanju MRS-eva i US GAAP-ova. Proces približavanja ne podrazumijeva potpunu istovjetnost ovih standarda već njihovo usklađivanje po svim značajnijim pitanjima čime bi se uklonila potreba za usklađivanjem financijskih izvještaja i dvostrukim vođenjem računovodstva. Ovaj proces još uvijek nije dovršen, iako su se brojne promjene već dogodile.

4.2. Pravci razvoja harmonizacije financijskog izvještavanja

Začetkom harmonizacije financijskog izvještavanja smatra se uvođenje dvojnog knjigovodstva u Italiji. Velik broj povjesničara računovodstva istražuje nastanak i razvoj dvojnog knjigovodstva. Talijanski računovođe uzimaju 14. stoljeće i Genovu kao vrijeme i mjesto nastanka dvojnog knjigovodstva /8., str. 3./. Upravo zbog tih činjenica, metoda dvojnog knjigovodstva često se naziva „talijanskom metodom”. Osobe koje su dale najznačajniji doprinos razvoju metode dvojnog knjigovodstva svakako su talijanski franjevac fra Luca Pacioli i Dubrovčanin Benedikt Kotruljević, koji je živio i radio u Napulju. Dvojno knjigovodstvo smatra se najvećim izumom vezanim uz bilježenje poslovnih događaja, koristi se i danas, a zasigurno će se koristiti i u budućnosti. Kao rezultat, može se zaključiti da je na međunarodnoj razini već postignuta harmonizacija tehnike evidentiranja poslovnih događaja. Sustav dvojnog knjigovodstva dao je svoj doprinos ujednačavanju načina na koji se evidentiraju poslovne promjene koje su predmet knjigovodstvene evidencije. Ono što je predmet današnjeg procesa harmonizacije jest to kako standardi koji uređuju ne samo izlazne informacije računovodstvenog procesa koje se u obliku financijskih izvještaja prezentiraju investicijskoj javnosti i ostalim zainteresiranim korisnicima, već i sam računovodstveni proces kroz određena propisana pravila evidentiranja /prilagođeno prema: 14., str. 30./.

Razvoj harmonizacije računovodstvene regulative na europskom području može se podijeliti u četiri faze:

1. faza Napoleonovih zakona od 1807. (Code de Commerce);
2. faza direktiva od 1987. (IV. i VII. direktiva);
3. faza računovodstvenih standarda (US GAAP, osamdesete godine i MRS od 1995., Objava Europske komisije);
4. faza Uredbe Europskog Parlamenta i Europskog Vijeća 1606/2002. i Norwalkškog sporazuma /prilagođeno prema: 10., str. 31. – 56./.

Prva faza harmonizacije računovodstvene regulative počela je Napoleonovim trgovačkim zakonom 1807. godine. Zemlje koje su izravno usvojile francuski zakon bile su Belgija i Nizozemska. Ostalim zemljama središnje Europe on je poslužio kao podloga za izradu vlastitih trgovačkih zakona. U Napoleonovom zakonu iz 1807. propisana je obveza sastavljanja bilance i računa dobiti i gubitka. U izmjenama ovog zakona iz 1867. za dionička društva propisuje se obveza sastavljanja i sadržaj polugodišnjeg obračuna, koji mora biti raspoloživ za obavljanje revizije /10. str. 9. – 35./. **Druga faza** harmonizacije financijskog izvještavanja započinje nakon više od sto godina od objavljivanja Napoleonovog trgovačkog zakona, objavljivanjem direktiva tadašnje Europske zajednice (današnje Europske unije). Direktive koje se izravno odnose na računovodstvenu i revizijsku problematiku su IV. i VII. direktiva. Nakon objave direktiva uslijedio je proces prilagođavanja nacionalnih zakona koji se odnose na računovodstvenu regulativu s direktivama. **Treća faza** harmoni-

zacije računovodstvene regulative započinje 1995. godine nakon što je IASC (Komitet za međunarodne računovodstvene standarde) postigao sporazum s IOSCO (Međunarodnom organizacijom komisija za vrijednosne papire), prema kojem IOSCO daje preporuku svojim članicama (nacionalnim komisijama) da za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja njihove kotirajuće kompanije koriste Međunarodne računovodstvene standarde. **Četvrta faza** harmonizacije računovodstvene regulative započinje 2002. godine donošenjem Uredbe Europskog Parlamenta i Vijeća (1606/2002.), te sklapanjem Norwalkškog sporazuma između IASB-a (Odbora za međunarodne računovodstvene standarde) sa sjedištem u Velikoj Britaniji i FASB-a (Odbora za standarde financijskog izvještavanja) sa sjedištem u SAD-u. Donošenjem Uredbe, učinjen je velik korak prema harmonizaciji financijskog izvještavanja unutar Europske unije. Naime, Uredba zahtijeva primjenu MSFI-a od 1. 1. 2005. godine za sve kompanije čije dionice kotiraju na organiziranim tržištima kapitala unutar EU, te sastavljaju konsolidirane financijske izvještaje. Norwalkški sporazum, s druge strane predstavlja važnu ulogu u harmonizaciji računovodstvenih standarda na globalnoj razini, a odnosi se na ujednačavanje dvaju najzastupljenijih setova standarda na svijetu, MSFI-a i US GAAP-ova. Svrha ovog sporazuma je postići usporedivost financijskih izvještaja sastavljenih temeljem MSFI-a i onih sastavljenih temeljem US GAAP-ova, što se planira postići uklanjanjem postojećih razlika u standardima. Do danas, brojne su razlike već uklonjene.

5. ZAKLJUČAK

Danas postoje značajne razlike u financijskom izvještavanju poduzeća u različitim zemljama svijeta. To dovodi do problema u pripremanju, konsolidaciji, reviziji, te u razumijevanju i usporedbi financijskih izvještaja dislociranih poduzeća. Razlog tome jest činjenica da navedena poduzeća koriste različite standarde prilikom sastavljanja financijskih izvještaja. Kako bi se omogućila usporedivost i transparentnost financijskih izvještaja u svijetu, nekoliko relevantnih svjetskih organizacija se udružilo s ciljem harmonizacije odnosno standardizacije računovodstvenih standarda. Među njima se najviše ističu kreatori najzastupljenijih standarda na svijetu, a to su IASB i FASB, kao i Europska unija koja osim Direktiva, kao ključnih instrumenata harmonizacije financijskog izvještavanja na razini zemalja članica, koristi i Uredbu iz 2002. godine.

Konkretni primjeri razlika u financijskom izvještavanju koji su navedeni u radu nisu i jedini slučajevi u kojima se nacionalne regulative pojedinih zemalja razlikuju. Ono što se može uočiti jest činjenica da se pojedine ekonomske kategorije mogu prikazivati na različit način u različitim zemljama i da će upravo takvi tretmani utjecati na različitu visinu i strukturu bilance i računa dobiti i gubitka. Upravo stoga, financijski položaj i uspješnost poslovanja pojedinog promatranog poduzeća jedne zemlje neće imati istu osnovu usporedbe kao kada je riječ o poduzeću/ima nekih drugih zemalja. Stoga, razumijevanje financijskih izvještaja poduzeća iz različitih zemalja zahtijeva poznavanje njihovog okruženja i standarda, tj. općeprihvaćenih načela kojih se ova poduzeća pridržavaju. Ovakvi problemi mogli bi se riješiti uspostavljanjem istih pravila za sve zemlje, što se u ovom smislu pokušava uvođenjem MSFI-a za mala i srednja poduzeća. No, još uvijek ostaje pitanje, koje će sve zemlje napustiti svoje nacionalne standarde i prijeći na primjenu ovih standarda. Iz svega navedenoga je vidljivo kako za razumijevanje financijskih izvještaja sastavljenih u različiti-

tim zemljama treba dobro poznavati različita područja, osnove ekonomije, računovodstvo, nacionalne propise i standarde. Osim toga nužno je dobro razumjeti jezik na kojem su izvještaji sastavljeni, kao i konverziju strane valute u domaću i obrnuto. Nije čudno da se, upravo iz tih razloga, u svrhu razumijevanja financijskih izvještaja sastavljenih u različitim zemljama angažiraju za to posebno osposobljeni stručnjaci.

LITERATURA:

1. Alexander, D., Britton, A. i Jorissen, A. (2007), *International Financial Reporting and Analysis*, 3rd Edition, Thomson, London.
2. Anić – Antić, P. (2008.), *Utjecaj financijskih tržišta na proces standardizacije financijskog izvještavanja za kotirajuća poduzeća*, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Split.
3. Choi, F. i Meek, G. (2008), *International Accounting*, Pearson Prentice Hall, Sixth Edition, New Jersey.
4. Commission of the European Communities, "Report from the Commission to the Council and the European Parliament". Dostupno na: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0215:FIN:EN:PDF> [20. 08. 2010.].
5. Doupanik, T. i Perera, H. (2009), *International accounting, Second Edition*, McGraw Hill, New York.
6. Epstein, B. J., Nach, R., Brag, S. M. (2005), *GAAP 2006, Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles*, John Wiley & Sons, Inc.
7. Grupa autora (2002), *European Accounting Guide*, Aspen Law&Business, New York.
8. Grupa autora (2006.), *Računovodstvo*, II. izdanje HZRIF, Zagreb.
9. Grupa autora (urednici Gregoriou, G. N., Gaber, M.), *International Accounting Standards, Regulations and Financial Reporting*, Elsevier, 2006.
10. Gulin, D., (2001.), Obilježja i razvoj računovodstvene regulative u svijetu i kod nas, u: Tadijančević, S., ur., *Zbornik radova XXXVI. simpozija: Računovodstvo, revizija i financije u suvremenim gospodarskim uvjetima, 24. – 26. svibnja 2001., Pula*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.
11. Haskins, M., Ferris, K. i Selling, T. (2000), *International Financial Reporting and Analysis*, Second Edition, Irwin McGraw-Hill, USA.
12. IFRS and US GAAP, *A pocket comparison, An IAS Plus guide*, Deloitte. Dostupno na: <http://www.iasplus.com/dttpubs/0809ifrsusgaap.pdf> [21. 08. 2010.].
13. IV. Direktiva EU (78/660/EEC). Dostupno na: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0038:EN:HTML>. [22. 08. 2010.].
14. Klikovac, A. (2008.), *Financijsko izvještavanje u Europskoj Uniji*, Mate d.o.o., Zagreb.
15. Mamić Sačer, I. i Žager, K. (2008.), Usporedba: MSFI vs. HSFI, prednosti i nedostaci, problemi primjene i usporedivost. U: Gulin, D., ur. *Zbornik radova 43. simpozija: Financije i računovodstvo u funkciji jačanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, 05. – 07. lipnja 2008., Pula*. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.

16. Nobes, C. i Parker, R. (2008), *Comparative International Accountig*, Tenth Edition, Prentice Hall, Edinburgh.
17. Radebaugh, L. H., Gray, S. J., Black, E. L. (2006), *International Accounting and Multinational Enterprises*, 6th edition, John Wiley & Sons.
18. Smith, J. L., Keith, R. M. i Stephens, W. L. (1988), *Financial Accounting*, McGraw-Hill Book Company, Nex York.
19. Uredba Europskog Parlamenta i Vijeća. Dostupno na: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R1606:EN:NOT> [20. 07. 2010.].
20. *Use of IFRSs by jurisdiction*, <http://www.iasplus.com/country/useias.htm>, [15. 08. 2010.].
21. VII. Direktiva EU (83/349/EEC). Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/consleg/1983/L/01983L0349-20070101-en.pdf> [25. 07. 2010.].
22. Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever S. i Žager, L. (2008.), *Analiza financijskih izvještaja*, 2. prošireno izdanje, Masmedia d.o.o., Zagreb.
23. www.fasb.org [20. 07. 2010.].
24. www.iasb.org [23. 07. 2010.].